

ORIENTAL JOURNAL OF PHILOLOGY

journal homepage:

<http://www.supportscience.uz/index.php/ojp/about>

THE ARTISTIC UNIQUENESS IN ENGLISH TRANSLATIONS OF THE “BABURNAMA”

Marjona Narzulloyeva*Navoi University of Innovations**Navoi, Uzbekistan***ABOUT ARTICLE**

Key words: Baburnama, Beveridge, Thackston, translation, artistic uniqueness, lingvopoetics, intercultural pragmatics.

Received: 21.09.25**Accepted:** 22.09.25**Published:** 23.09.25

Abstract: This article presents a comparative analysis of the artistic uniqueness in the English translations of Zahiriddin Muhammad Babur's Baburnama. The translations by Annette S. Beveridge (1921) and Wheeler M. Thackston (1996) are examined from linguistic, stylistic, and intercultural perspectives. The findings reveal that the degree of artistic expressiveness and aesthetic tone vary across the translations, reflecting the translators' different goals and approaches.

“BOBURNOMA”NING INGLIZ TILIDAGI TARJIMALARIDA BADIY O‘ZIGA XOSLIK

Marjona Narzulloyeva*Navoiy innovatsiyalar universiteti**Navoiy, O‘zbekiston***MAQOLA HAQIDA**

Kalit so‘zlar: Boburnoma, Beveridge, Thackston, tarjima, badiiy o‘ziga xoslik, lingvopoetika, madaniyatlararo pragmatika.

Annotatsiya: Ushbu maqolada Zahiriddin Muhammad Boburning “Boburnoma” asarining ingliz tilidagi tarjimalarida badiiy o‘ziga xoslikning aks etishi qiyosiy tahlil qilinadi. Annette Susannah Beveridge (1921) va Wheeler M. Thackston (1996) tarjimalari lingvopoetik, uslubiy hamda madaniyatlararo jihatdan solishtirilib, tarjimonlarning maqsadi va metodlari o‘rganiladi. Tadqiqot natijalari tarjimalarda badiiylik darajasi va estetik ohang turlicha ifodalanganini ko‘rsatadi.

ХУДОЖЕСТВЕННАЯ САМОБЫТНОСТЬ В АНГЛИЙСКИХ ПЕРЕВОДАХ “БАБУРНАМЕ”

Марджона Нарзуллоева

Университет инноваций города Навои
Навои, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова:	Бабур-наме, перевод, самобытность, межкультурная	Аннотация:	В данной статье проводится сравнительный анализ отражения художественной самобытности в английских переводах произведения Захириддина Мухаммада Бабура «Бабур-наме». Переводы Аннет С. Беверидж (1921) и У. Тэкстона (1996) рассматриваются с точки зрения лингвопоэтики, стиля и межкультурной прагматики. В результате исследования выявлено, что степень художественности и эстетический тон в переводах выражены по-разному.
Беверидж, художественная лингвопоэтика, прагматика.	Тэкстон, перевод, самобытность, межкультурная		

Kirish. Sharq mumtoz adabiyotida yirik asarlar ichida alohida o‘rin egallagan “Boburnoma” o‘zbek, fors va hind madaniyatlari chorrahasida yaratilgan nodir yodgorlikdir. Zahiriddin Muhammad Bobur nafaqat buyuk davlat arbobi, balki adib, shoir va tarixchi sifatida ham o‘zidan ulkan meros qoldirgan. “Boburnoma”da XV–XVI asr Movarounnahr, Afg‘oniston va Hindiston tarixiga oid ko‘plab ma‘lumotlar berilgan bo‘lib, bu manba ilmiy va adabiy jihatdan teng ahamiyatga ega. Asar o‘zining tabiiy lirizmi, voqeiy tafsilotlarning haqqoniy tasviri, tabiat manzaralarining jonli chizgilari bilan jahon adabiyoti taraqqiyotida alohida o‘rin tutadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tarixi. “Boburnoma”ni ingliz tiliga tarjima qilish jarayoni XIX asr oxiri va XX asr boshlarida boshlangan. Tarjimalar ichida Annette Susannah Beveridge (1921) va Wheeler M.Thackston (1996) ishlarini alohida ta’kidlash lozim. Beveridge o‘z davri ingliz kitobxonlari uchun “Boburnoma”ni kengroq tushunarli qilishni maqsad qilgan bo‘lsa, Thackston ilmiy-nazariy izohlar va qat’iy tarixiy aniqlikka e’tibor qaratgan. Ularning har biri Bobur merosini jahon ilm-fani va adabiyotiga olib chiqishda muhim rol o‘ynagan.

Ushbu maqola “Boburnoma” tarjimalarining badiiy o‘ziga xosligi qanday aks etganini o‘rganadi, tarjimalar o‘rtasidagi uslubiy, lingvopoetik va pragmatik farqlarni tahlil qiladi.

Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, Beveridge va Thackston tarjimalari turli maqsadlarga qaratilgan. Beveridge o‘z davri ingliz kitobxonlari uchun Boburni nafaqat tarixchi, balki shoir sifatida ham tanishtirishga intilgan. Shu sababli u poetik bo‘yoqdorlikni saqlashga, tabiat tasvirlarini badiiy uslubda berishga harakat qilgan.

Thackston esa asarni tarixiy-huquqiy manba sifatida o‘rganishga xizmat qiluvchi ilmiy tarjimani maqsad qilgan. U ko‘proq aniq, qisqa va neytral uslubdan foydalangan. Bu esa asarning badiiy xususiyatlarini ikkinchi o‘ringa surgan.

Shunday qilib, “Boburnoma” tarjimalarida badiiy o‘ziga xoslik darajasi tarjimonning tanlagan metodiga bevosita bog‘liq ekanligi aniqlandi.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqot metodologiyasi quyidagi yondashuvlarga asoslandi:

1. Qiyosiy tarjimashunoslik – Beveridge va Thackston tarjimalari asl matn bilan taqqoslab, leksik, uslubiy va semantik farqlar o‘rganildi. Masalan, Bobur tasvirlagan tabiat manzaralarining ingliz tilida qanday ifodalangani solishtirildi.

2. Lingvopoetik tahlil – Asardagi metafora, tashbeh, lirizm unsurlari tarjimada qay darajada saqlanib qolganini o‘rganish maqsad qilingan. Beveridge tarjimasida ko‘proq badiiylik, Thackston tarjimasida esa soddalashtirish ustuvor ekanligi aniqlandi.

3. Madaniyatlararo pragmatika – Milliy-madaniy atamalar tarjimasidagi strategiyalar tahlil qilindi. Masalan, “majlis”, “sohibqiron”, “mashrab” kabi tushunchalar Beveridge tarjimasida izohli berilgan bo‘lsa, Thackston ko‘proq transkripsiya bilan kifoyalangan.

4. Tarjima nazariyasi nuqtayi nazaridan – E. Nida, P. Newmark, L. Venuti kabi nazariyotchilarning ekvivalentlik, xorijiyashtirish va mahalliyashtirish nazariyalari qo‘llanildi.

Tahlil va natijalar. Tahlil natijalari quyidagicha umumlashtirildi:

1. Beveridge tarjimasida Boburning lirizmi kuchli saqlangan. Masalan, Bobur yozgan “Bahor fasli kelganda, gullar ochilib, jahon gulshan bo‘lur” jumlasini Beveridge tarjimasida “When spring arrives, flowers bloom and the world turns into a garden” tarzida berilgan. Bu uslub asardagi badiiylikni ifoda etishga xizmat qiladi.

Thackston esa uni “In spring, flowers open and the world becomes like a garden” shaklida soddalashtirib, ilmiy neytrallikka urg‘u bergan.

2. Madaniy realiyalar – Beveridge ko‘pincha izohli tarjima usulidan foydalangan. Masalan, “sohibqiron” atamasini “Lord of the Auspicious Conjunction (a title of Timur)” deb izohlaydi. Thackston esa “Sahibqiran” shaklida transliteratsiya qiladi.

3. Beveridge tarjimasida ko‘proq emotsional ohang seziladi, Thackston esa faktlarni quruq tarzda bayon qiladi.

4. Tarjimalar o‘rtasidagi uslubiy tafovut asarning ingliz tilidagi qabul qilinishiga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Beveridge kitobxonlarda estetik zavq uyg‘otsa, Thackston ilmiy izlanishlar uchun asosiy manba bo‘lib xizmat qiladi.

Xulosa. Yuqoridagi tahlillar asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

1. “Boburnoma” ingliz tilidagi tarjimalarida badiiy o‘ziga xoslik turlicha darajada aks etadi.

2. Beveridge tarjimasida poetiklik va emotsional ohang kuchliroq saqlangan bo‘lsa, Thackston tarjimasida ilmiy obyektivlik ustunlik qiladi.

3. Tarjimonning maqsadi va tanlagan metodologiyasi tarjimaning badiiy qiymatiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

4. “Boburnoma” tarjimalarini kompleks tahlil qilish nafaqat adabiyotshunoslik, balki madaniyatshunoslik va tarixshunoslik nuqtayi nazaridan ham muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Bobur, Z.M. “Boburnoma”. Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san’at nashriyoti, 1989.
2. Beveridge, A.S. (1921). The Baburnama. London: Luzac & Co.
3. Thackston, W.M. (1996). The Baburnama: Memoirs of Babur, Prince and Emperor. New York: Oxford University Press.
4. Qosimov, B. “Boburnoma va uning badiiy xususiyatlari”. Toshkent: Fan, 2004.
5. Saidov, U. “Tarjimaning nazariy asoslari”. Toshkent: O‘zMU, 2010.
6. Nida, E. Toward a Science of Translating. Leiden: Brill, 1964.
7. Bassnett, S. Translation Studies. London: Routledge, 2002.
8. Newmark, P. A Textbook of Translation. Prentice Hall, 1988.
9. Hatim, B. & Mason, I. Discourse and the Translator. London: Longman, 1990.
10. Venuti, L. The Translator’s Invisibility. London: Routledge, 1995.
11. Aliev, B. “O‘zbek adabiy merosining jahon tillariga tarjimasi”. Toshkent: Fan, 2015.
12. Karimov, H. “Sharq mumtoz adabiyotida tarixiy xotira”. Samarqand: SamDU, 2012.
13. Robinson, D. Becoming a Translator. London: Routledge, 2003.
14. Lefevere, A. Translation, Rewriting, and the Manipulation of Literary Fame. London: Routledge, 1992.
15. Gafurov, R. “Boburnoma va jahon adabiy merosi”. Toshkent: O‘zMU, 2018.